

Identyfikacja i ocena sił napędowych zmian krajobrazów i usług krajobrazowych w kontekście planowania rozwoju przestrzennego gminy

W skali globalnej człowiek jest od kilkuset lat główną siłą napędową przekształceń powierzchni Ziemi. Poprzez realizację różnych potrzeb znacząco wpływa na zmiany krajobrazu, których syntezę możemy dziś oglądać. W ciągu ostatnich kilku dekad można zauważyć intensyfikację tych zmian na skutek silnych przemian społeczno-gospodarczych m.in. zmian w rolnictwie, przemyśle czy transporcie. Zmiany te są szczególnie widoczne w krajach Europy środkowo-wschodniej, zwłaszcza w okresie po transformacji ustrojowej. W ostatnich latach w literaturze coraz więcej uwagi poświęca się identyfikowaniu tych sił, zwanych siłami napędowymi zmian w krajobrazie. W tego typu badaniach pod uwagę brany jest zwykle kilkudziesięcioletni okres czasu, kiedy zmiany są łatwe do zidentyfikowania. Tymczasem znaczne przekształcenia krajobrazu na terenie Polski zaszły w XXI w. Z tego względu konieczne jest poznanie sił napędowych, jakie w ostatnich latach decydowały o określonym typie przekształceń krajobrazu. W środowisku naukowym trwa także dyskusja nad koniecznością rozwoju metod badawczych dotyczących identyfikacji usług krajobrazowych (*landscape services*). W tym aspekcie brakuje badań łączących koncepcję sił napędowych zmian krajobrazu z analizą zakresu świadczonych usług krajobrazowych, co ma znaczenie z punktu widzenia planowania zmian w krajobrazie. Istotne w tym względzie jest opracowanie metod prognozowania zmian w zakresie usług krajobrazowych na skutek realizacji polityki przestrzennej gmin i realizacji potrzeb mieszkańców.

Analiza tej problematyki pozwoliła postawić autorom trzy pytania badawcze:

- 1) Jaka jest intensywność i rodzaje zmian krajobrazu oraz jakie siły napędowe w największym stopniu decydowały o zmianach w krajobrazie w Polsce w XXI wieku?
- 2) Jaki jest wpływ zidentyfikowanych sił napędowych zmian krajobrazów na zakres świadczonych usług krajobrazowych?
- 3) W jaki sposób prognozować zmiany w zakresie świadczonych usług krajobrazowych, które mogą nastąpić na skutek realizacji polityki przestrzennej poszczególnych gmin?

W tym kontekście najważniejsze cele naukowe to:

- 1) Określenie intensywności przemian krajobrazu i określenie typów krajobrazów oraz sporządzenie klasyfikacji przekształceń krajobrazu jakie zostały zaobserwowane na obszarze badań w latach 2000-2018.
- 2) Zidentyfikowanie i ocena relacji pomiędzy siłami napędowymi zmian w krajobrazie a typami przekształceń w obrębie każdego z analizowanych typów krajobrazu.
- 3) Sporządzenie wykazu usług krajobrazowych dostarczanych na obszarze poszczególnych gmin przez zidentyfikowane typy krajobrazów w analizowanych okresach na bazie badań ankietowych.
- 4) Określenie sił napędowych, które miały największy wpływ na zmiany zakresu usług krajobrazowych,
- 5) Opracowanie scenariuszy możliwego zakresu zmian usług krajobrazowych powstałych na skutek realizacji polityki przestrzennej poszczególnych gmin zawartej w dokumentach planistycznych, wynikającej z zapotrzebowania mieszkańców oraz potrzeby ochrony krajobrazu.

Odpowiedzi na postawione pytania badawcze zostaną przedstawione na podstawie prac kameralnych, obserwacji terenowych i badań ankietowych w trakcie warsztatów z mieszkańcami oraz lokalnymi liderami i ekspertami na terenie wybranych gmin reprezentujących co najmniej 80% typów krajobrazów występujących w Polsce. Obszarem badań będą gminy wybrane ze względu na zróżnicowanie i problematykę przekształceń krajobrazu w ich granicach m.in. gmina Kąty Wrocławskie, Krośnice, Łądek-Zdrój oraz miasto Jelenia Góra oraz jedna z gmin nadmorskich.

Spodziewanym efektem końcowym będzie identyfikacja zmian krajobrazu na obszarze wybranych gmin oraz sił napędowych, które przyczyniły się do ich powstania. Sporządzony zostanie możliwie pełny wykaz usług krajobrazowych świadczonych przez zidentyfikowane typy krajobrazów na terenach poszczególnych gmin wraz z analizą zmian w zakresie zapotrzebowania na konkretne usługi w kolejnych latach. Ostatnim etapem będzie określenie typów zmian krajobrazu oraz ocena zakresu zmian świadczeń krajobrazowych, jakie nastąpią na skutek realizacji polityki przestrzennej poszczególnych gmin, wynikających z realizacji zapotrzebowania mieszkańców oraz potrzeby ochrony krajobrazu. Efektem końcowym będą 3 scenariusze zmian w zakresie świadczonych w przyszłości usług krajobrazowych.